

บทที่ 6

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

บทสรุป

จากการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า ถึงแม้ว่าแนวความคิดในเรื่องสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองจะได้ถูกกล่าวถึงในสังคมระหว่างประเทศมาเป็นเวลานานแล้วก่อนที่จะมีสหประชาชาติก็ตาม (เช่น การที่ประธานาธิบดี วิลสันของสหรัฐอเมริกา นำความคิดในเรื่องสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองมากล่าวรวมไว้ในหลักการ 14 ข้อ (Fourteen points) ของเขา ในช่วงเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เป็นต้น) แต่หลักในเรื่องสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองได้กลายมาเป็นหลักกฎหมายระหว่างประเทศ เมื่อมีการนำสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองนี้ไปกล่าวไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ ซึ่งทำให้สิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองกลายเป็นกฎหมายสนธิสัญญาที่มีผลผูกพันรัฐสมาชิกของสหประชาชาติโดยทั่วไป อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเนื้อหาของสาระของสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองตามกฎบัตรนั้นไม่ครบถ้วนบริบูรณ์ สหประชาชาติโดยสมัชชาใหญ่จึงได้มีมติต่าง ๆ ออกมาเพื่อเป็นการอธิบาย รวมทั้งชี้แจงสาระสำคัญต่าง ๆ ของสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองให้ครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์เดิม หรือแนวความคิดพื้นฐานของสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองนั้นก็ คือ การให้เอกราชแก่ดินแดนอาณานิคม ซึ่งอาจเห็นได้จากมติที่ 1514 เรื่อง ปฏิญญาเกี่ยวกับการให้เอกราชแก่ดินแดนอาณานิคม ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการที่จะบรรลุถึงการปลดปล่อยอาณานิคมทั้งหมดให้ได้รับเอกราชและสิทธิในการปกครองตนเอง อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาต่อมา ได้มีแนวความคิดใหม่เกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองเข้ามาแทรกจนรัฐต่าง ๆ ในสังคมระหว่างประเทศพากันระแวงว่าการนำสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองไปใช้นั้น อาจจะไม่ถูกต้องตรงตามความประสงค์เดิม เช่น การนำหลักสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองไปใช้กับกรณีของการแบ่งแยกดินแดน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ รัฐต่าง ๆ ในสังคมระหว่างประเทศจึงหาทางแก้ไข โดยการผลักดันให้สมัชชาใหญ่สหประชาชาติ มีมติฉบับต่าง ๆ ออกมา เพื่อทำให้เนื้อหาของสาระของสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง ชัดเจนยิ่งขึ้น และเพื่อเป็นการกำหนดว่า กรณีใดบ้างที่จะนำสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองไปใช้บังคับไม่ได้ เช่น การห้ามมิให้นำสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองไปใช้กับการแบ่งแยกดินแดน เป็นต้น อนึ่ง เหตุการณ์แบ่งแยกดินแดนใน

ปัจจุบันที่ไม่อาจนำหลักสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองไปใช้บังคับได้ก็คือ เช่น กรณีที่ขุนสาขอ แยกฐานะออกเป็นรัฐอิสระจากพม่า หรือ กรณีที่สี่จังหวัดภาคใต้ของไทย จะขอแยกออกเป็นรัฐอิสระ หรือ กรณีที่ดินแดนนอร์มันดี ในฝรั่งเศส จะขอแยกตนเป็นอิสระจากฝรั่งเศส เป็นต้น

แต่ต่อมาในปัจจุบัน ขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำให้เอกราชแก่อาณานิคมนั้นได้พัฒนาไปไกล เสียจนกระทั่งในปัจจุบันไม่มีอาณานิคมตามลักษณะเดิม ๆ อยู่อีกต่อไปแล้ว ดังนั้นจึงมีปัญหากเกิดขึ้นว่า เราจะสามารถนำสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองไปประยุกต์ใช้กับกรณีที่คล้ายคลึงกับอาณานิคม แต่ไม่ใช่อาณานิคม (ซึ่งในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เรียกว่า ดินแดนเสมือนเป็นอาณานิคม) ได้หรือไม่ ซึ่งการที่เราจะนำสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองไปใช้บังคับกับกรณีเช่นนี้จะทำให้มีปัญหากที่ที่จะต้องพิจารณาดังต่อไปนี้ คือ

- ปัญหาแรกคือ ปัญหาในเรื่องของผู้กล่าวอ้างสิทธิ เนื่องจากในเอกสารต่าง ๆ ในทางกฎหมายระหว่างประเทศนั้น กล่าวว่า ผู้ที่สามารถกล่าวอ้างสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองได้ ก็คือ "Peoples" แต่ทว่าในเอกสารต่าง ๆ เหล่านั้นก็ไม่ได้กล่าวลงไปให้ชัดเจนว่าคำว่า "Peoples" มีความหมายเพียงใด กล่าวคือ ไม่ได้บอกว่า กลุ่มชน หรือ ปวงชน ในขนาดเท่าใด จึงจะเป็นผู้กล่าวอ้างสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองได้ นั่นก็คือ คำว่า "Peoples" นั้นไม่อาจที่จะแสดงให้เห็นได้โดยตัวของมันเองว่า กลุ่มชนในดินแดนต่าง ๆ ดังตัวอย่างเช่น กลุ่มชนมุสลิมในดินแดนบอสเนีย หรือกลุ่มชนพื้นเมืองเผ่าต่าง ๆ จะเป็นผู้มีสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองได้หรือไม่ เป็นต้น ซึ่งการที่เราจะหาคำตอบให้แก่ปัญหามันกรณีนี้ได้ นั้น เราก็จำเป็นต้องพิจารณาย้อนไปดูถึงวัตถุประสงค์เดิมของสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองที่มุ่งจะให้มีการทำให้เอกราช และสิทธิในการปกครองตนเองแก่ปวงชนในดินแดนอาณานิคมทั้งหมดร่วมกัน ดังนั้นผู้ที่สามารถกล่าวอ้างสิทธิในดินแดนอาณานิคม และดินแดนเสมือนอาณานิคมก็คือ ปวงชนทั้งหมดในดินแดนทั้งสองนี้เท่านั้น

- ปัญหาที่สองคือ ปัญหาว่า ใครจะเป็นผู้แทนของปวงชนผู้ที่สามารถกล่าวอ้างสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองได้บ้าง สำหรับในปัญหานี้ นั้นค่อนข้างจะเป็นเรื่องที่ขึ้นอยู่กับการเมืองระหว่างประเทศเป็นสำคัญ กล่าวคือ หลักเกณฑ์ในการที่จะพิจารณาหาตัวแทนของปวงชนดังกล่าว นั้น ไม่ได้เป็นเรื่องทางกฎหมาย หากแต่ขึ้นอยู่กับว่ากลุ่มบุคคล, ขบวนการที่กล่าวอ้างตนว่าเป็นผู้แทนของปวงชน นั้นสามารถหว่านล้อม หรือชักจูงใจ ให้รัฐต่าง ๆ ในสังคมนระหว่างประเทศยอมรับได้เพียงใดว่าตนเป็นผู้แทนที่แท้จริงของปวงชนนั้น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องทางการเมืองระหว่างประเทศ ดังนั้นขบวนการซึ่งคล้ายคลึงกัน เป็นขบวนการปลดปล่อยแห่งชาติเหมือนกัน

เช่น ขบวนการปลดปล่อยปาเลสไตน์ กับ ขบวนการ FRETILIN ใน ทิมอร์ตะวันออก นั้นก็อาจจะได้รับการรับรองให้เป็นผู้แทนของปวงชนต่างกันไปก็ได้ กล่าวคือ ในขณะที่ขบวนการปลดปล่อยปาเลสไตน์ ได้รับการรับรองจากนานาชาติให้เป็นผู้แทนของชาวปาเลสไตน์แล้วก็ตาม แต่ขบวนการ FRETILIN ก็ยังไม่ได้รับการรับรองจากนานาชาติในระดับเดียวกันแต่ประการใด อนึ่งมีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า ถึงแม้ว่า ขั้นตอนการเลือกผู้แทนของปวงชนเช่นนี้ ค่อนข้างจะเป็นเรื่องที่ยื่นอยู่กับการเมืองระหว่างประเทศเป็นสำคัญก็ตาม แต่หากว่าขบวนการใดได้รับการรับรองจากนานาชาติเหมือนดังเช่นขบวนการปลดปล่อยปาเลสไตน์แล้ว ขบวนการที่ได้รับการรับรองดังกล่าวก็จะมีสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ ได้ตามแนวทางที่นานาชาติและสหประชาชาติยอมรับ เช่น มีสิทธิที่จะเข้าร่วมประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ หรือมีสิทธิส่งผู้แทนของตนไปประจำยังรัฐต่าง ๆ ได้ เป็นต้น

- ปัญหาสุดท้าย ก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับความสับสนในเรื่องเนื้อหาของสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง ในความจริงแล้วสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองนั้น มีการนำไปใช้ใน 2 เรื่อง แยกจากกัน เรื่องแรกคือ สิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองในด้านที่เกี่ยวกับการเลือกสถานะของดินแดนว่า ดินแดนนั้นจะเลือกที่จะเป็นรัฐเอกราชหรือเลือกที่จะเข้าร่วมกับรัฐอื่นหรือเลือกที่จะเข้าผนวกกับรัฐอื่น เรื่องที่สอง คือ สิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองในด้านที่เป็นสิทธิในการที่จะเลือก ระบอบการปกครองของปวงชนในดินแดนหนึ่ง ๆ หรือรัฐหนึ่ง ๆ สิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองในเรื่องแรกดังกล่าวนี้ก็ คือ สิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองตามวัตถุประสงค์เดิม หรือตามแนวคิดพื้นฐานของสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองนั่นเอง และการนำสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองมาใช้บังคับกับดินแดนเสมือนอาณานิคม ก็คือ การนำสิทธิในการกำหนดตนเองในเรื่องแรก (คือการเลือกสถานะของดินแดน) มาใช้ แต่ไม่ใช่การนำสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองตามเรื่องที่สองดังกล่าวมาใช้บังคับแต่อย่างใด

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากปัญหาของสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง ซึ่งจะมีผลเกี่ยวพันไปถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคมระหว่างประเทศนั้น เป็นผลมาจากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไม่ตรงกันในเรื่องของเนื้อหาสาระของสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง ดังนั้น สิ่งที่ควรกระทำคือการสร้างความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ ในการพยายามรวบรวม เนื้อหาสาระและความหมายและรูปแบบของสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง ให้เข้ามาอยู่ในที่แห่งเดียวกันเพื่อเป็นการบรรเทา

และลดปัญหาอันเกิดขึ้นจากความเห็นที่ไม่ตรงกันดังกล่าว ตัวอย่างเช่นการรวบรวมสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองในมติที่ 1514, สิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง ตามกติกาทางสิทธิมนุษยชนทั้งสองฉบับและความเห็นต่าง ๆ มาอยู่ในที่เดียวกันในรูปของมติสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ หรือข้อตกลงพหุภาคีระหว่างประเทศ ที่สามารถอธิบายความเกี่ยวเนื่องและความเป็นไปในประเด็นต่าง ๆ อย่างชัดเจน น่าจะเป็นวิธีการประการหนึ่งที่จะลดความสับสนในเนื้อหาของสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองลงได้ ในปัจจุบันเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง มักจะกล่าวถึงสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองในเชิงวิวัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นความเป็นมา และการนำสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองไปปรับใช้ตามข้อเท็จจริงในแต่ละกรณีเท่านั้น การอธิบายถึงสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองในลักษณะเช่นนี้ โดยไม่ชี้แจงถึงความแตกต่าง และลักษณะอันแท้จริงของสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง เป็นบ่อเกิดอันสำคัญของความเข้าใจอันสับสนในเรื่องของสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง ซึ่งในความเห็นของผู้เขียนแล้วหน่วยงานสำคัญที่จะสามารถแก้ไขปัญหาความสับสนในเรื่องนี้ได้ก็คือสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ เพราะมติของสมัชชาใหญ่จะเป็นการแสดงให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติของรัฐได้ นอกจากนี้การชี้แจงให้เห็นถึงลักษณะและรูปแบบอันแท้จริงของสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง ควรจะเน้นไปในการแสดงให้เห็นว่าแนวความคิดพื้นฐานของสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง คือการให้เอกราชแก่ดินแดนอาณานิคมรวมทั้งชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มการพัฒนาไปของสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง เช่น ชี้ให้เห็นว่าสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองน่าจะมีแนวโน้มที่จะสามารถนำไปใช้กับกรณีอื่นๆ นอกเหนือจากกรณีอาณานิคมได้ด้วย เป็นต้น นอกจากนี้การชี้แจงดังกล่าวควรจะกล่าวถึงด้วยว่าสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองมีความเกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายอื่นๆ เช่น หลักบูรณภาพแห่งดินแดนเพียงใด

อนึ่ง ผู้เขียนมีความเห็นว่า ความขัดแย้งเกี่ยวกับเรื่องสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองน่าจะบรรเทาลงได้ ถ้าหากองค์การระหว่างประเทศทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับสากลได้ร่วมมือกันสร้างแรงผลักดันในทางการเมืองระหว่างประเทศให้รัฐต่าง ๆ ยอมรับและเคารพหลักสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองกันเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ หากสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติจะได้นำมติที่เรียกร้องให้นานาชาติเคารพต่อหลักสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง (ซึ่งสมัชชาใหญ่ได้มีการออกมติเช่นว่านี้อยู่แล้วในปัจจุบัน) ไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น หากสมัชชาจะได้ตั้งคณะกรรมการ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเคารพสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองในประเทศต่าง ๆ แล้ว ก็จะเป็นการสร้างมาตรฐานในการเคารพต่อสิทธิในการกำหนดอนาคต

เองให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันได้ ซึ่งในเรื่องนี้ถ้าหากองค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคจะได้ให้ความร่วมมือกับสหประชาชาติในการตรวจสอบ และตั้งเดือนการกระทำที่ไม่เคารพต่อหลักสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองแล้ว ก็จะเป็นการช่วยสนับสนุนการเคารพต่อหลักสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ดี การที่องค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคจะเข้าไปตั้งเดือนการกระทำของรัฐในกรณีหนึ่งกรณีใด ได้หรือไม่นั้น จะต้องดูถึงโครงสร้างขององค์การดังกล่าวเป็นสำคัญด้วย เช่น การที่จะให้อาเซียนเข้าไปตั้งเดือนอินโดนีเซียในการกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับติมอร์ตะวันออกนั้น จริง ๆ แล้วอาจจะกระทำไม่ได้เพราะ อาเซียนนั้นใช้หลักฉันทามติ หรือความยินยอมร่วมกัน หรือ Consensus ของสมาชิกทุกรายในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้นถ้าจะให้อาเซียนประนามอินโดนีเซีย ก็จะมีผลเท่ากับว่า อินโดนีเซียประนามตนเอง ซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้ เป็นต้น ถึงแม้กระนั้นก็ตาม แนวโน้มของการปฏิบัติในทางการเมืองระหว่างประเทศ ในปัจจุบันนั้น เป็นไปในแนวทางที่ว่ารัฐต่าง ๆ จะพากันให้ความเคารพต่อหลักกฎหมายระหว่างประเทศ (ซึ่งรวมไปถึงหลักสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองด้วย) กันมากขึ้น ทั้งนี้ด้วยเหตุที่ว่าสภาพการณ์ของภาวะการเผชิญหน้ากันระหว่างสหรัฐอเมริกา และสหภาพโซเวียตได้หมดสิ้นไป และดังนั้นสหประชาชาติจึงสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่มากยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย